

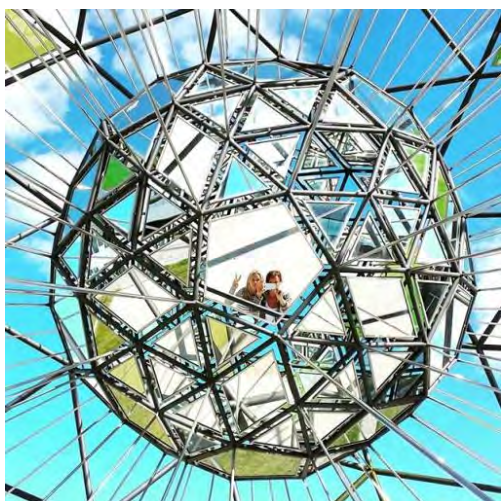
Fornebu 2035 - Strategi for utvikling av fornebusamfunnet

Visjoner
Ambisjoner

Deltakelse
Samspill

FORORD

Visjonen for bærumssamfunnet er at befolkning, næringsliv, organisasjoner, interessenter og offentlige virksomheter sammen skaper fremtiden.

For kommunen som organisasjon vil det bety at den må evne å dreie sin tilnærming til samfunnsoppgavene fra å løse utfordringer **for** mennesker til å beskrive behov og finne løsninger **sammen med** dem. Dreiningen handler om å ta på alvor menneskers behov for å delta når grunnlaget for beslutninger og prioriteringer som påvirker deres liv, skal legges. En grunnleggende tanke i dette er at mennesker som arbeider sammen som likeverdige partnere, evner å skape bærekraftige resultater. Et godt samfunn bygges ved at de som ønsker det, får anledning til å bidra i prosessen. Bærekraftige resultater skapes når interesser møtes og brynes.

Rådmannen tror en slik deltakende arbeidsform - med mål om å skape resultater i fellesskap – først og fremst bør gjelde saker og behov som mange har eierskap til og det er rom for å ta lokale beslutninger om. En deltakende arbeidsform kan også benyttes i tidlige faser av saksområder som etter loven til sist skal vedtas i folkevalgte organer.

I «Fornebu 2035 - strategi for utvikling av fornebusamfunnet» tar rådmannen utgangspunkt i at kommunen gjør klokt i å arbeide nært med befolkning, organisasjoner og næringsliv og utvikle løsninger på konkrete samfunnsbehov sammen med dem. Ved å arbeide med konkrete tema, kan det skapes løsninger for fellesskapet som mange har eierskap til. Samtidig kan det utvikles relasjoner, kunnskap og erfaringer som på sikt gjør slikt samarbeid enklere og dypere.

BYLIV og BÆREKRAFT

Strategien legger opp til at det fra kommunens side er behov for å konsentrere innsatsen for samfunnet på Fornebu rundt samfunnsområdene «byliv» og «bærekraft». Disse er også grunnlag for ambisjonene i kommunedelplan 3 og klimastrategien. For å følge opp dette, vil kommunen frem til 2020 legge vekt på at det arbeides med løsninger på behov som gjelder:

- Digital samhandling – for å nå og kommunisere med mange
- Byliv mens vi venter på byen – for å bygge relasjoner mellom folk
- Klimaklok delingsøkonomi – som kan skape engasjement og vilje til å prøve
- Oksenøya senter – som skal være et sted der folk kan møtes
- Tårnet senter –ny kunnskap og gammel klokskap
- Ung fritid – sammen med ungdommen
- Midlertidig bruk av arealer – som kan skape samfunnsliv

For å støtte opp om utvikling av relasjoner, kunnskap og erfaringer, er det aktuelt å få på plass samarbeid med forskningsmiljøer som kan følge og vurdere prosesser og resultater og gi bidrag til nødvendige forbedringer underveis.

ARENAER og RESSURSER

For å lykkes med by- og samfunnsutvikling til beste for alle parter, må det etableres arenaer for samhandling og være noen som har ressurser og kompetanse til å lede og koordinere aktiviteter. Strategien tar utgangspunkt i at dette er roller kommunen fra starten av kan gå inn i. På sikt er det naturlig at rollene kan utvikles slik at flere kan fylle dem.

Innhold

Innhold	3
1. Oppdraget	5
2. Rammen for fornebusamfunnet	5
3. Samfunnsaktørene	6
Befolkning	6
Sivilsamfunn	7
Utbyggere	8
Næringsliv	8
Offentlige samfunnsutviklere	8
Offentlige tjenesteytere	9
Kunnskapsbyggere	9
4. Samfunnsattraksjoner	10
5. Fornebusamfunnet – et tilbakeblikk	10
6. Bærum kommune på Fornebu	11
7. Visjoner og mål	12
8. Samfunnsutvikling som prosess	13
9. Samspill mellom aktørene på Fornebu – kommunens oppgaver	15
Gå foran – med ambisjoner	16
Invitere, lytte og delta – for å bygge relasjoner lokalt	16
Levere – med kvalitet	16
Ha blikk for helheten – til felles beste	16
Beslutte – der det trengs	16
Bygge kunnskap – for å kunne arbeide bedre	17
10. Handlingsplan 2018 – 2020	17
Byliv	17
Bærekraft	18
A. Tårnet senter – ny kunnskap og gammel klokskap	18
B. Ung fritid – sammen med ungdommen	18
C. Oksenøya senter – et sted der folk møter	18
D. Klimaklok delingsøkonomi – skape engasjement og vilje	19
E. Digital samhandling – for å nå og kommunisere med mange	19
F. Byliv mens vi venter på byen – for å bygge relasjoner mellom folk	19
G. Midlertidig bruk av arealer – som kan skape samfunnsliv	19
11. Utblikk	20
Appendiks 1 – lokale prosesser under arbeidet med strategien	21
Samfunnsverksted	21
Verksted for tjenesteleidere	21

Møter med velforeningene	21
Medvirkning og involvering fremover	21
Appendiks 2 – perspektiv på samfunnsutvikling i andre store transformasjonsprosjekter	22
Ørestaden – fra «noe for seg selv» til en motor i Øresundsregionen	22
Västra Hamnen – fra detaljstyring til dialog og verdibasert byplanlegging	23
München – Messestadt Riem – fullført som planlagt	23
Groruddalssatsingen – realisert bærekraftig byutvikling	24

1. Oppdraget

Til grunn for utarbeidelsen av denne strategien ligger kommunestyrets vedtak fra april 2016, sak 037/16:

1. *Saken tas til orientering.*
2. *Parallelt med kommende revisjon av Kommunedelplan 2 for Fornebu, bes rådmannen fremme en sak om videreutvikling av fornebusamfunnet i samarbeid mellom kommunen og lokalsamfunnet, næringslivet og relevante organisasjoner.*

I saken redegjorde rådmannen kort for ulike aktuelle tema for nærmere drøfting og vurdering i det videre arbeid. Disse handler om å

- ta utgangspunkt i den erfaringsoppsummering som allerede foreligger
- adressere utfordringene som er knyttet til å skape gode nærmiljø og lokalsamfunn i et område som er under utbygging
- belyse erfaringer fra andre kommuner knyttet til lokalsamfunnsorganisering av tilsvarende nye utbyggingsområder
- utrede muligheter som ligger i å åpne for midlertidig bruk av ubebygde arealer – i tett samarbeid med utbygger, kommune og lokale krefter
- etablere de relasjoner og strukturer som gjør at lokalsamfunnet på Fornebu kan utvikles på en god måte
- arbeide for at de menneskelige, fysiske og organisatoriske ressursene på Fornebu finner hverandre og skaper gode nærmiljø
- skape rom for frivilligheten
- stimulere til lokal organisering som kan skape et godt «liv mellom husene»

Strategien er utarbeidet parallelt med revisjon av kommunedelplan for området. Felles problemstillinger er drøftet underveis, og det er god sammenheng mellom de planmessige og samfunnsmessige muligheter og utfordringer som blir beskrevet og presentert.

I tiden etter kommunestyrets behandling

- er Fornebuerklæringens 10-års dag blitt markert med folkefest. Som del av denne ble befolkningen utfordret til å si noe om behovet for møteplasser når området skal utvikles videre.
- har rådmannen samlet ledere med ansvar for tjenester til fornebubefolkningen for å se på muligheter og utfordringer frem mot 2035. Samlingen var i mars 2017
- har rådmannen invitert sameiene og velforeningen på Fornebu til samfunnsverksted som ble gjennomført i april 2017
- er befolkning og næringsliv invitert til innspillsmøter i forbindelse med utarbeidelse av klimastrategien
- har velforeningen og rådmannen hatt dialog om viktige saker og utviklingsområder for fornebusamfunnet
- har fornebuutviklingen vært på dagsorden på årsmøte i Snarøens Vel
- har lokale krefter besluttet å etablere frivillighetssentral for området, kalt Fornebupiloten. Denne startet opp høsten 2017. Fornebupiloten er innvilget driftsstøtte fra kommunen.

Klimastrategien er nå vedtatt. En av ambisjonene er at Fornebu blir nullutslippsområde fra 2027.

2. Rammen for fornebusamfunnet

Området for arealdelen av kommunedelplan 3 for Fornebu er klart definert innenfor plangrenser.

Omfanget av fornebusamfunnet kan ikke avgrenses på samme måte. Snarøya i sør hører naturlig med til området. Folk som bor nord for utbyggingsområdet, vil også naturlig forholde seg til og bruke Fornebu i det daglige. Mens Snarøya i stor grad er etablert som boligområde, er områdene i nord under utforming og etablering, til dels av bymessig art. Det er ambisjoner om lage et

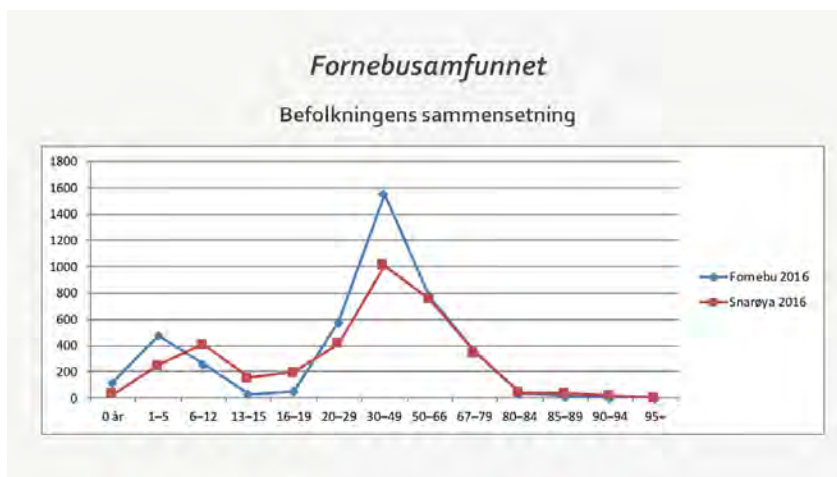
sammenhengende «bybånd» til Lysaker. Fornebuområdet er derfor ikke en selvstendig satellitt, men må tenkes på som en integrert del av det sør-østlige Bærum.

Snarøyasamfunnet har på mange måter skrevet sin egen lokale historie mens flyplassen var i drift. Historien har formet folks opplevelse av området, de verdier lokalsamfunnet bygger på og hva som vektlegges når valg skal tas.

På det tidligere flyplassområdet og nord for det, er det meste nytt. Folk som bosetter seg her, har mulighet til å skape nabolag og lokale kulturer med «blanke ark». Det kan være en fordel som befolkning, næringsliv, organisasjoner og kommune kan benytte for å skape kvaliteter som er bærekraftige. Det kan også være en utfordring. De som flytter inn og etablerer seg, har lite å «lene seg på» av lokale relasjoner, strukturer, tradisjoner og kulturer. Området er også arealmessig så stort at det om noen år vil bestå av flere «lokalsamfunn» med utgangspunkt i nabolagene. KDP3 legger opp til en tre-delning. Det vil ta tid før samfunnet på Fornebu finner sin form.

Utgangspunktet er dermed på den ene siden forskjellig og forskjellene kan til dels synes å være store mellom områdene. Oversikt over befolkningssammensetningen på hhv Snarøya og Fornebu viser seg

på den annen side å være rimelig lik. Denne kan fortelle at samfunnets krefter og utfordringer i noen år fremover sannsynligvis vil være ganske like: En barne- og ungdomsbefolkning som vokser og blir mange om relativt få år, og relativt få over 80. Det kan se ut til at fornebusamfunnet møter ungdomsbølgen samtidig som Bærum kommune som helhet møter «eldrebølgen».

3. Samfunnsaktørene

Det er mange aktører å samspille med til beste for samfunnet på Fornebu. Samspill gir kraft til utviklingen av samfunnet. Aktørene har ulike roller. Av og til oppstår det motsetninger. Noen ganger er ikke rolle- og oppgavefordelingen klargjort slik at alle vet hva de kan bidra med og hva som kan forventes. For å få god utvikling og gode resultater må alle parter

- bli kjent med og respektere hverandres oppgaver og roller i samfunnet og
- spille sine egne roller og samspille godt og til beste for helheten

Befolkning

Samfunnet på Fornebu formes av folkene som bor der og jobber der. For alle – og kommunen i særlig grad – handler det om å spille på lag med lokale krefter, at mennesker blir sett og at de som vil, kan delta. Et viktig bidrag til rammene for et slikt samfunn, skapes gjennom måten prosjekter og

prosesser legger til rette for deltakelse. Folk må kunne engasjere seg, ha innflytelse på og medansvar for det som utvikles.

- **Innbyggerrollen:** Det er avgjørende at fornebusamfunnet får utvikle seg «i tiden». Kommunen kan ikke forvente at Fornebu skal bli som alle andre steder. Den kan ikke være for detaljert når fremtiden skal beskrives. Det blir viktig å være åpen for nye samværsformer, nye former for lokalt entreprenørskap og nye initiativ for organisering. Innbyggerne trenger rom for utfoldelse. Ettersom det meste av livet i et lokalsamfunn skapes «mellom husene» av de som bor og arbeider der, vil åpenhet, raushet og deltakelse fra alle parter være avgjørende.
- **Velforeningene:** Det er i dag 5 velforeninger som dekker området (Snarøen, Langodden, Fornebulandet, Fornebo og Holtekilen Vel). Disse fyller en lokal funksjon innenfor sitt medlemsområde og ytrer seg i saker som har betydning for lokalsamfunnets utvikling. Foreningene bestemmer selv hva de vil engasjere seg i. [Fornebulandet Vel](#) er eksempel på en forening som har organisert seg med et bredere engasjement enn det som har vært vanlig. Mulighetene er store for at slik organisering kan bidra til å øke interessen lokalt og gi mulighet for nye samspillsformer til beste for befolkning og samfunn på Fornebu
- **Huseierforeninger og sameier** håndterer de fleste av sakene som omhandler private boligeiendommer og nabolag.
- **Fornebu driftsforening:** Denne er særegen for Fornebu. Foreningen har til oppgave å stå for drift og vedlikehold av de delene av grøntanleggene på området som eies av huseierne.

Sivilsamfunn

Sivilsamfunnet er et samlebegrep brukt om det som springer ut av folks behov og interesser. Sivilsamfunnet er uavhengig og organiserer seg selv. Det spiller en stor rolle i hverdagslivet lokalt og opptrer gjerne gjennom lag og foreninger, med ulike formål og interesser. Sivilsamfunnet kan være en god medaktør for andre når lokale spørsmål er på dagsorden. Sivilsamfunnets organisasjoner er i stor grad basert på frivillighet og deltakelse.

- **Organisasjonsrollen:** En organisasjon er en aktivitetsarena basert på frivillighet. I et nytt samfunn tar det tid å finne sammen og danne organisasjoner. [Fornebupiloten](#) er etablert og under oppbygging. Her ligger muligheter for en organisasjon som kan tenke nytt om seg selv og sin oppgave/arbeidsform. Organisasjoner kan bidra til tjenester og aktiviteter som ulike deler av befolkningen etterspør eller har behov for. Organisasjonene representerer ofte bredden i et samfunns liv.

- **Interessentrollen:** Denne rollen handler om å skape oppslutning om saker eller være representant for befolkning/mennesker i spørsmål av allmenn offentlig eller særskilt interesse. Interessenter sørger ofte for å synliggjøre meningsforskjellene i samfunnet. De kan også være en kraft som bidrar til lokal profilering. På Fornebu er Lilløyplassen naturhus sprunget ut av en interesseorganisasjon.
- **Trossamfunn:** Trossamfunn har et tydelig verdibasert grunnlag. De kan ha bred eller smal forankring i samfunnet. Antallet trossamfunn har økt markant i Norge de siste 50 årene. I norske lokalsamfunn er den norske kirke som regel en betydelig lokal aktør med stor oppslutning.
- Den norske kirke var inntil 2016 en del av de offentlige tjenestene i Norge. Nå er den en del av det religiøse livet i landet, grunnlovsfestet som landets folkekirke, et eget juridisk subjekt og finansiert gjennom offentlige bevilgninger.

Utbyggere

Det er mange grunneiere/utbyggere på Fornebu. De fleste av dem er store og er/vil være meget synlige. Bærum kommune vil gjennom etablering av sosial infrastruktur bli en av de største og kan gjennom sine ambisjoner bidra til en fremtidsrettet utvikling av området.

Alle utbyggere vil gjennom sine fotavtrykk på området, fylle viktige samfunnsroller. Det blir avgjørende med et godt og fruktbart samarbeid mellom dem, slik at det som blir bygget og etablert, kan spille sammen til beste for «byen». Fra et samfunnsperspektiv er det som skjer mellom husene, av stor betydning for om byen blir attraktiv.

- **Utbyggerrollen:** Alle som planlegger å sette et arealmessig fotavtrykk på Fornebu, er å regne som utbyggere. I tillegg til å oppfylle sin primære oppgave ved å etablere boliger, næringsliv, attraksjoner og tjenester, bør rollen også innebære oppgaver som aktiv medvirker i samfunnsutviklingen.
- Med begrepet «liv mellom husene» som retningsgivende for fotavtrykkene, bør vi kunne se at:
 - utbyggerne inspirerer til byliv og engasjement
 - utbyggerne bidrar til å oppfylle ambisjonene for Fornebu
 - folk inviteres til å ta områdene i bruk
 - det er rom for at folk kan samles
 - møteplassene er felleseie for befolkningen

Næringsliv

Næringsaktørene på Fornebu representerer alle deler av norsk næringsliv, fra hovedkontor for store internasjonalt rettede selskaper til helt små aktører rettet mot tjenester til det lokale markedet. Mange av virksomhetene er kunnskapsintensive og kompetansedrivende. Området huser også flere miljøer for gründervirksomhet. I bygningsmassen rundt flytårnet er det skapt et kreativt næringsliv med kunstnere og et miljø for produksjon av lyd og bilde.

Næringsutviklingen på området fremover vil sannsynligvis handle mest om å legge til rette for etablering og utvikling av små- og mellomstore bedrifter i en god miks mellom varer og tjenester.

- **Næringslivrollen:** I perspektivet samfunnsutvikling er det avgjørende å knytte gode kontakter med den delen av næringslivet som har sin virksomhet rettet mot befolkningen (de som bor og jobber) - gjennom handel, tjenester, service mm.
- Det vil med stor sannsynlighet dukke opp nye former for privat drevet tjenesteyting i tiden fremover. Disse vet vi i dag lite om. Utviklingen er vanskelige å forutse. Kommunen må være åpen for slik nyskaping.
- Kunstnergaten representerer et særpreget næringsliv som setter Fornebu på kartet og gir området identitet
- I bygningene rundt flytårnet er det også vokst opp et næringsliv rundt produksjon av lyd og bilde

Offentlige samfunnsutviklere

Det offentlige Norge utøver sine roller som samfunnsaktør i mange sammenhenger og på mange måter. På Fornebu er rollen synlig gjennom statens rolle for etablering og oppfølging av viktige

områder, som for eksempel grøntområdene og buffersonene på Storøya. Staten sørget også for profilering av næringslivet i den første fasen etter at flyplassen var nedlagt og for etablering av Nansenparken. Fylkene Akershus og Oslo har gjennom Ruter ansvar for kollektive transportløsninger til og fra området. Fylket har også ansvar for forvaltning av det som er verneverdig. Den synligste aktør er likevel kommunen som mer enn de to andre aktørene, har relasjoner til store deler av befolkningen og forvalter områdets utvikling, ikke minst gjennom bestemmelsene i plan- og bygningsloven.

Ofte er det behov for tett samarbeid mellom offentlige aktører når et nytt område skal utvikles. Fornebu er intet unntak. Av og til kan samarbeidet være konfliktfylt og prioriteringene ulike. Også her er det avgjørende med gjensidig respekt og forståelse for roller for å skape gode løsninger.

Samfunnsutviklerrollen: Kort sagt er det to sider av denne som får direkte betydning for hvordan fornebuområdet skal utvikles fremover. Den ene siden er gjennom politikkutforming og utøvelse av myndighet. Den andre er i form av at det offentlige også aktivt fyller rollene som tilrettelegger av, stimulator for og medspiller i lokale utviklingsprosesser.

Offentlige tjenesteytere

Det offentlige yter tjenester på mange nivå og på mange måter. På to områder skiller Fornebu seg fra andre områder i kommunen når det gjelder tjenester. Det ene handler om eierskap til og drift av offentlig tilgjengelige grøntarealer, det andre om måten kommunens tjenester er bygget på. Nansenparken og noen andre grøntområder eies av befolkningen som også finansierer drift og vedlikehold. Alle områdene er offentlige i den forstand at de er tilgjengelig for alle. Kommunale tjenester er bygget og etablert i sentre med tanke på samlokalisering, sambruk og samhandling. Kommunens sentre er også ment å huse lokaliteter for samfunn og befolkning.

Kort sagt er offentlige tjenester å forstå som:

- Tjenester til individer – rettet mot oppvekst, utdanning, velferd, trygghet og omsorg. Alle offentlige aktører er involvert.
- Tjenester til befolkningen – som for eksempel beredskap, sikkerhet, transport, friluftsliv. Mange offentlige aktører er involvert.
- Tjenester til området - det som ikke synes så mye, men er helt grunnleggende for samfunnet - teknisk infrastruktur som vann, avløp, renovasjon, energi, kommunikasjon og teknologi. Også her er mangfoldigheten blant aktørene stor.
- Kommunens tjenesteyterrolle - løsningen med samlokaliserte tjenester er et godt utgangspunkt for at området fortsatt kan være verksted for utvikling av offentlige tjenester. Ideen om å bruke sentrene til å bygge relasjoner med befolkningen og partnerskap med næringslivet, var førende for sentrenes profil. Denne bør kunne videreføres. Det avgjørende fremover kan bli å knytte tettere bånd enn det så langt er gjort, mellom det å yte tjenester til folk og å bygge samfunn sammen med folk.

Kunnskapsbyggere

Som område er Fornebu særskilt eksponert for forsknings- og kunnskapsmiljøer innen bærekraft og smart byutvikling. Bærum kommune deltar i flere slike som på mange måter er med på å bidra til at fornebusamfunnet blir et sted for utprøving og læring.

- SmartCityBærum er et [partnerskap](#) mellom kommune og næringsliv som har som mål å bidra til redusert energiforbruk og lavere utslipp av klimagasser.
- FutureBuilt er et [tiårig program](#) med visjon om å vise at det er mulig å utvikle klimanøytrale bygg og byområder med høy kvalitet.
- [ZEN](#) er et forskningsprosjekt som skal utvikle løsninger for framtidens bygninger og byområder, løsninger som bidrar til at nullutslippssamfunnet kan realiseres. Bærum kommune er blitt partner fra og med 2018.

4. Samfunnsattraksjoner

Med samfunnsattraksjoner menes i denne sammenheng bygg og anlegg som bidrar til identitet, byliv og engasjement – nye og eldre. Slike funksjoner kan være både offentlig og privat finansiert og drevet. De kan være kommersielle eller ideelle. Noen kan være for lokalbefolkningen, andre kan ha et regionalt og/eller nasjonalt nedslagsfelt.

Utbyggere og næringsliv har bidratt og vil med stor sannsynlighet også fremover bidra til at det skapes attraksjoner på Fornebu. Nansenparken er en magnet. Kunst- og arkitekturprogrammet skaper opplevelser som setter Fornebu på kartet. Telenor Arena er blitt Norges scene for «arena-

konserter» året rundt. Et mulig fremtidig akvarium kan bli et trekkplaster for familieaktivitet og forskning. Det er også presentert planer om at området kan huse et «verdenshavernes hovedkvarter». Kunstnermiljøet har potensiale til å bli en sterk kraft i Oslo-regionen. Og området har friluftskvaliteter som trekker mange mennesker.

Kulturminner er viktige identitetsskapere og ressurser i utvikling av området. De er nærmere omtalt i planbeskrivelsen til KDP3. Kulturminner forteller oss om det som har vært og bidrar til stedets tidsdybde. Vern gjennom bruk er ofte den beste forvaltningen av kulturminner. Gjenbruk kan være mer bærekraftig fremfor å bygge nytt. Likevel, det meste av bebyggelsen på Fornebu vil være ny. Det gjør det ekstra viktig å ta vare på de relativt få historiske bygningene og miljøene som finnes her.

Kommunedelplan 3 omtaler at kanskje det viktigste sentrum på Fornebu, blir lokalisert til området rundt flytårnet. Her vil sannsynligvis de eksisterende bygningene kunne fylles med varierte offentlige og private virksomheter og funksjoner som bidrar at området blir en magnet for folk.

Fornebu vil om noen år kunne trekke så mange mennesker til områdets attraksjoner, at det kan bli aktuelt å vurdere behovet for å se på og samordne aktiviteter og krefter slik at attraksjonene kan bidra til å forsterke hverandre og spille sammen til beste både for befolkning og besøkende.

5. Fornebusamfunnet – et tilbakeblikk

Det gikk 4 år fra Fornebu flyplass stengte til de første nye arbeidsplassene på området kunne tas i bruk. Det gikk 8 år fra Fornebu flyplass var nedlagt til de første innbyggerne var på plass i Rolfsbukta. Det gikk 13 år før badeplassen på Storøyodden ble ferdigstilt og tatt i bruk for fullt. Det gikk 10 år før

første grendesenter var bygget og innbyggere på Fornebu kunne tilbys kommunale tjenester i et nytt driftskonsept på Hundsund. Det gikk 11 år før den første økonomiske nedturen kom og gjorde at boligbyggingen stoppet opp.

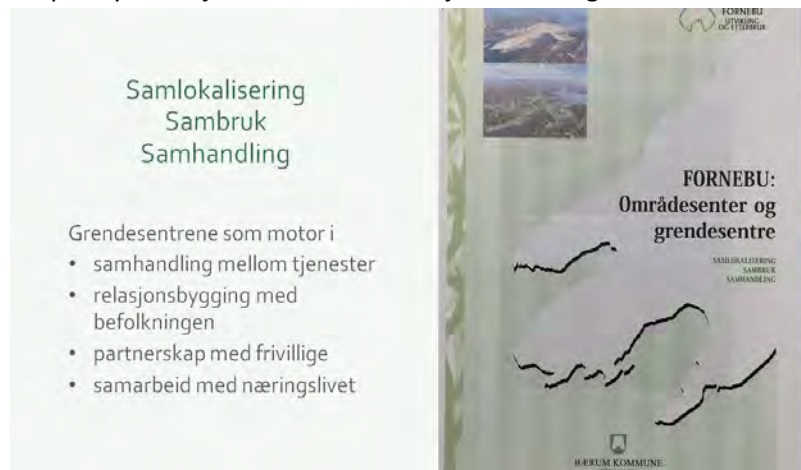
I 2018 er det 20 år siden flyene ble borte. Nesten 8 år etter at flyplassen ble stengt, samlet flere tusen mennesker seg til «Vill natt» i hangar 4 for å bli kjent med hverandre og med planene for området. De ble invitert til å delta i arbeidet med å beskrive forventninger og forhåpninger til hvilke verdier fornebusamfunnet skulle bygges på. Fornebuerklæringen ble skapt. Den har vist seg å ha bærekraft nok til fortsatt å angi retningen for hva som skal kjennetegne samfunnet og folk som bor, arbeider og besøker Fornebu. I mai 2016 ble Fornebuerklæringens 10-års jubileum markert med folkefest.

6. Bærum kommune på Fornebu

For Bærum kommune ga Fornebu-utbyggingen anledning til å prøve ut hvordan tjenester kunne bygges og etableres på måter som skapte nye relasjoner både mellom tjenestene og mellom kommune og befolkning. 3S-modellen ble skapt. Grendesentrene på Hundsund og Storøya ble etablert for å bidra til å realisere modellen.

Sentrene stod klare til bruk i hhv 2008 og 2010. Samtidig kom finanskrisen som gjorde at boligbyggingen på området stoppet opp. Virksomheten ved Hundsund ble drevet videre med de tjenestene som var planlagt. Storøya måtte for en stor del tas i bruk til midlertidige

formål, blant annet som lokale for Lysaker og Høvik skoler som ble rehabilitert. Noe av drivkraften i Fornebu-prosjektet ble borte da befolkningsveksten uteble. Det ble likevel bygget relasjoner til befolkningen, inngått partnerskap med frivillige og etablert samarbeid med næringslivet som fortsatt eksisterer på Fornebu.

«Innovasjon i det offentlige som en problemstilling i seg selv er interessant, og grendesentremodellen som ble lagt til grunn for den nye Fornebu-bydelen representerer en unik innsats i nasjonal sammenheng.

Mange faktorer vil virke inn på hvilke handlingsrom man har for innovasjon i kommunen, og hvordan prosesser og driv i retning av nyskaping påvirkes av politiske og administrative forhold.

Et interessant område man burde se nærmere på, er hvordan rommet for innovasjon skapes, og hvordan dette påvirkes over tid, ved å se på hvordan konkrete ideer og prosjekter utvikler seg, og hvordan de blir påvirket av samspill og spenninger mellom aktører på ulike samfunnsnivå.»

Tjenester og partnerskap på Fornebu

En studie av Hundsund og Storøya grendesenter

Januar 2011

Underveis i den første perioden ble det gjennomført to prosjekter i regi av de samfunnsvitenskapelige miljøene ved Universitetene i Tromsø og i Oslo. Prosjektene studerte prosesser, beslutninger og mål som var lagt til grunn for grendesentrene. Selv om studiene ble gjort tidlig i etableringsfasen, og

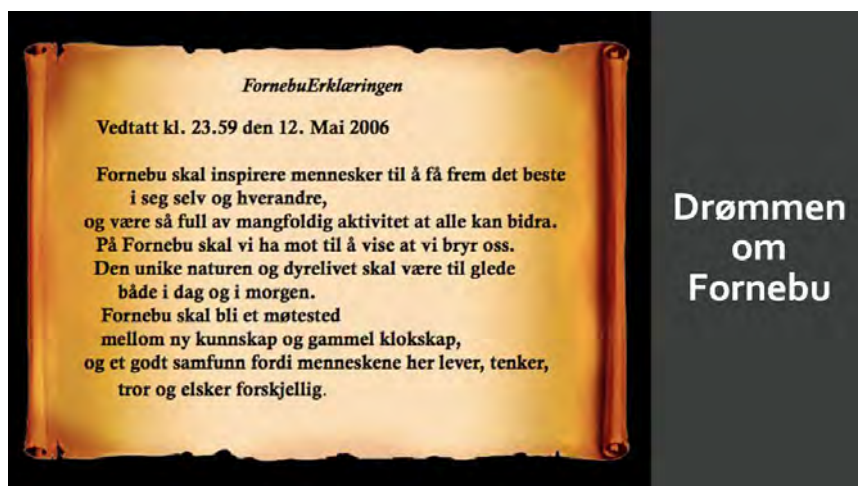
egentlig ble avsluttet bare ett år etter at Storøya var klar til bruk, ble også de foreløpige resultatene vurdert. Rapporten fra den andre av disse studiene, avsluttet med oppsummering som er gjengitt ovenfor.

Fra 2015 har det fra kommunens side på vært en egen områdesatsing på Fornebu, denne gang i regi av helsetjenester for barn og unge med fokus på forebyggende arbeid med fokus på familier, barn og unge.

Bærum kommune har mange roller å spille i utviklingen av fornebusamfunnet videre. De handler å yte tjenester til befolkningen, å utøve myndighet og utforme politikk for området. Oppgaven fremover vil i stor grad dreie seg om å bidra til at det blir handlingsrom for godt lokalt engasjement og om å slippe til mange krefter i arbeidet med å legge byggesteinene i samfunnet. Alle aktuelle aktører bør inviteres med. Fremover bør det også være rom for å tenke andre typer organisering av slikt engasjement. Ikke minst bør kommunen forberede seg på at digitaliseringen av samfunnet gir helt nye muligheter for lokal samhandling når det gjelder å utvikle nye konsepter for tjenester og kommunikasjon.

7. Visjoner og mål

Det er naturlig at Bærum kommune bygger sine samfunnsroller på Fornebu på fire hovedpillarer som finnes for området: **Fornebuerklæringen, visjonen for bærumssamfunnet, kommunens fire hovedmål og ambisjonene for Fornebu**. Disse vil være med å gi retning til hva kommunen ønsker å bidra til og hvordan den vil samarbeide med lokale krefter fremover om temaer og utfordringer som er viktige for å skape byliv og et bærekraftig samfunn.

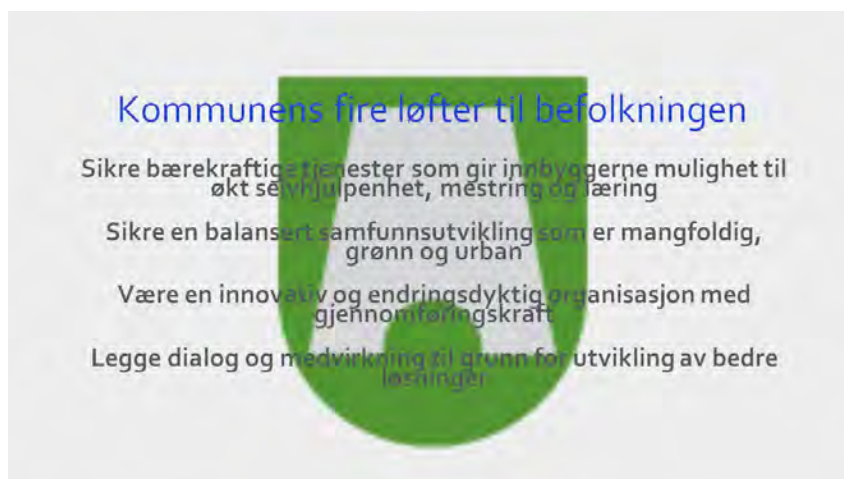
Kommunen var initiativtaker til arrangementet, der folk med ulike relasjoner til Fornebu, kom sammen og laget Fornebuerklæringen. Den har i 2018 levd i 12 år og har sannsynligvis kraft i seg til å ha betydning også fremover. Erklæringen løfter frem verdier som bør ligge til grunn når konkrete samfunnsprosjekter settes på dagsorden.

Bærumssamfunnets visjon understreker at i Bærum skaper folk fremtiden sammen. Bærum kommune blir en naturlig partner i arbeidet med å finne løsninger på mange av de behov som må håndteres. Kommunen må være bevisst på at den ikke alltid trenger å ha lederrollen når samfunnsutfordringer kommer på dagsorden.

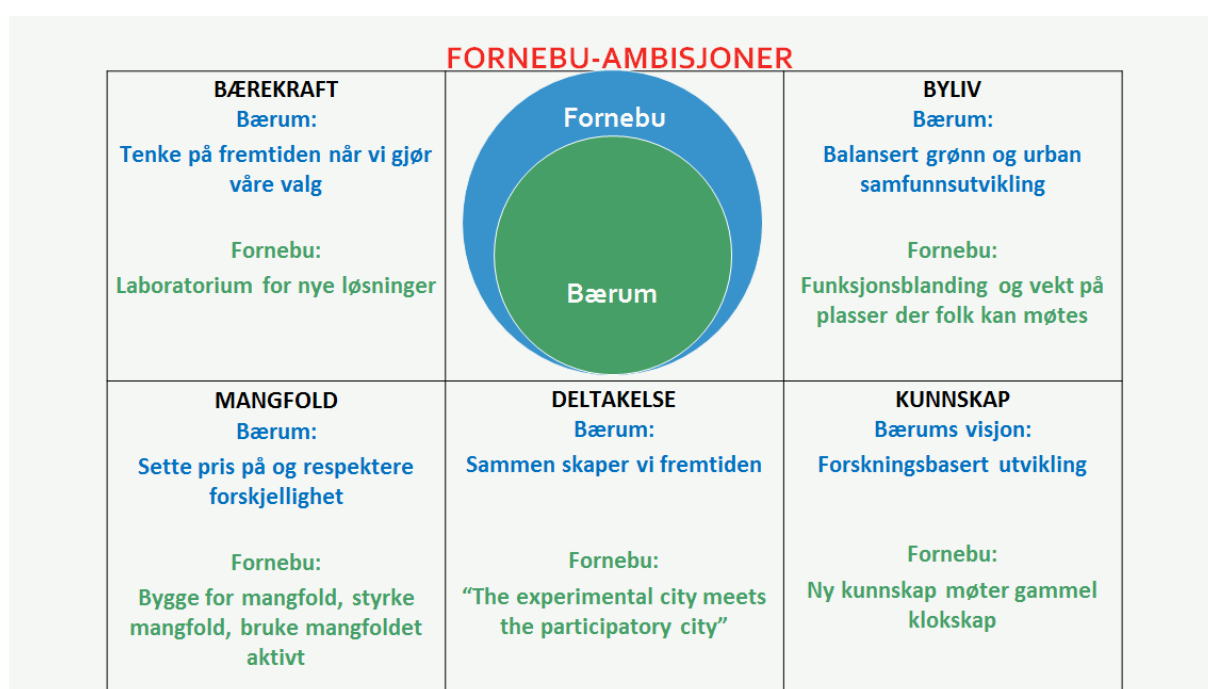
Sammen skaper vi fremtiden
MANGFOLD - RAUSHET - BÆREKRAFT

Visjonen
for Bærum

Kommunen har vedtatt langsiktige mål for sin innsats frem mot 2035. Disse er beskrevet slik at de sier hva befolkningen kan forvente av kommunen. Innsatsen har størst sjanse til å lykkes hvis den involverer og samarbeider med befolkning, næringsliv og organisasjoner.

Det er i ulike sammenhenger vedtatt at Fornebu-området kan/skal være en spydspiss i utvikling av bærumssamfunnet og Bærum kommunes tjenester og roller og et sted for utprøving og læring, senest ved behandling av klimastrategien. På Fornebu skal Bærum kommune «strekke seg litt lenger». Illustrasjonen over er et bilde på hvordan det å være en slik spydspiss, kan fortone seg. Bildet tar utgangspunkt i at ambisjonene kretser rundt temaene «bærekraft» og «byliv», at temaene må konkretiseres før arbeid settes i gang og at arbeidet forutsetter nye måter å utvikle temaene på, basert på en mangfoldig deltakelse og nye arbeidsformer. I tillegg de til de konkrete resultatene er det viktig også å dokumentere erfaringer og innsikt fra arbeidet, slik at evnen til å arbeide slik, kan økes over tid.

8. Samfunnsutvikling som prosess

Det norske samfunn er preget av høy grad av tillit mellom borgere, interessenter, institusjoner og myndigheter. At det er slik, blir synlig gjennom måten samfunnet er organisert og samfunnsprosesser er drevet på. Det er tradisjon for at parter fra ulikt ståsted og med ulike behov setter seg sammen for å finne frem til løsninger som på best mulig måte kan tjene fellesskapet. Og skulle det vise seg

vanskelig å finne løsningene i dette fellesskapet, er det bred tillit til at de som til sist må fatte beslutninger, gjør det med blick for det som tjener helheten.

Til en stor grad har tillitsaspektet gjennom de siste hundre årene blitt ivaretatt gjennom prinsippet om representativitet. Det vil fortsatt være slik når det gjelder valg til demokratiske organer og valg av tillitsvalgte i organisasjonslivet. Noen vil også fremover bære ansvaret for å representere flere enn seg selv når viktige behov i samfunnet skal finne sin løsning. I slike saker ivaretas tillitsaspektet ved at folkevalgte og tillitsvalgte arbeider frem løsninger som er til beste for fellesskapet.

Mye kan tyde på at denne måten å arbeide og drive prosesser på, likevel er under utfordring. Kunnskapsnivået blant folk øker, valgmulighetene blir flere og relasjoner mellom partene er i endring. Det nye i samfunnsutviklingen handler om å vurdere andre grader av og former for deltakelse i prosesser som påvirker menneskers liv. Kompleksiteten øker, folk flest har mer innsikt enn tidligere i hva som styrer samfunnsutviklingen, og det synes som om det er større behov for å bli involvert når saker som er tett på eget liv, settes på dagsorden.

Kommunestyret har bedt rådmannen *fremme en sak om videreutvikling av Fornebusamfunnet i samarbeid mellom kommunen og lokalsamfunnet, næringslivet og relevante organisasjoner*. Et slikt samarbeid trenger tid for å etableres hvis det skal fungere godt. Det må ta utgangspunkt i samfunnets behov og aktørenes ulike roller, og det må fokusere på at mange deltar i og tar ansvar for prosesser som fører til at beslutninger og løsninger blir godt forankret lokalt og politisk.

Lokale prosesser av denne art er tidligere gjort i liten grad i Bærum. Eksempler fra andre større utviklingsprosjekter viser også vekslende erfaringer med slike arbeidsformer. Skal dette prøves ut på

Fornebu, må kommunen se på det som en slags samfunnsinnovasjon som med stor sannsynlighet vil utfordre mange aktørers vanlige måte å spille sin rolle på.

KDP3 setter mål og rammer for den fysiske utforming av Fornebuområdet. Utbyggingsavtaler skal angi og bestemme omfanget av hva som skal etableres av sosial infrastruktur og de økonomiske bidragene til realisering av denne. Plan- og bygningsloven beskriver de roller, prosesser og beslutninger som trengs før området kan bygges. **Fremdeles gjenstår det stort handlingsrom for å skape gode samfunnskvaliteter. Dette rommet kan brukes til å bygge relasjoner mellom ulike aktuelle aktører, skape felles eierskap til utfordringer og behov, samt finne løsninger som eies av mange. For å bidra til dette vil Bærum kommune fremover legge vekt på innbyggersamarbeid og samskaping.**

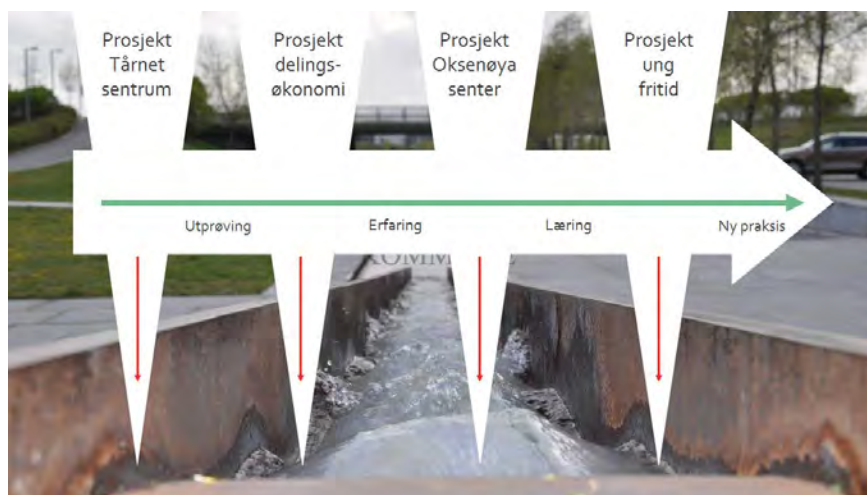
- Innbyggernesamarbeid handler om hvordan kommune og befolkning på ulike måter deltar og er felles om utviklingen av lokalsamfunnet og av tilbud og tjenester. Samarbeidet fremover skal starte tidlig i prosesser. Likeverdig deltakelse må være grunnlaget for å kunne skape bærekraftige løsninger som mange har eierskap til. Innbyggernesamarbeid er å snu tankegangen fra at kommunens oppgave er å løse problemer for innbyggerne til å finne de beste løsningene sammen med dem.
- Samskaping handler om å arbeide på en bestemt måte når oppgaven er å finne gode løsninger på konkrete behov. Ved samskaping involveres aktørene helt fra starten av. Ofte kommer initiativ fra innbyggerne selv. Kommunen blir noen ganger en tilrettelegger for gode prosesser med mange deltakere. Det avgjørende er at ressursene i samfunnet blir mobilisert, og at nye og bedre løsninger for samfunn og tjenester blir skapt sammen. Samskaping skjer altså når to eller flere offentlige og private parter inngår i et likeverdig samarbeid, med hensikt å definere problemer og designe og implementere nye og bedre løsninger. Vekten i relasjonene flyttes i slike prosesser fra transaksjon til interaksjon. Gode interaksjoner skaper bedre transaksjoner. Verdiskapingen i selve interaksjonen er mer betydningsfull enn verdien i transaksjonen, ikke minst hvis målet er at verdiskapingen skal være langsiktig.

I et perspektiv som grovt sett handler om «livet mellom husene» på Fornebu, kan samskaping være en arbeidsform der det å øke verdien av interaksjonen, er avgjørende. Det handler egentlig om å legge den menneskelige skala i samfunnet til grunn. Fornebuerklæringen kan være retningsgivende for hva den skalaen handler om, akkurat som samfunnsvisjonen også understreker behovet for mangfold og raushet når mennesker samhandler.

Samskappingsprosesser bør handle om konkrete saker. De kan være store eller små, men det er avgjørende at de kan avgrenses og ikke omfavner for mange faktorer.

Samskaping kan med andre ord være en godt egnet arbeidsform på noen samfunnsområder. Det er nok å ta tak i av samfunnsbehov som trenger løsninger. Illustrasjonen ved siden av gir eksempler på hva slags tema som kan egne seg for samskaping og som samtidig er aktuelle for utviklingen av fornebusamfunnet. Det er prosjekter som med fordel kan involvere mange av

aktørene og som det er viktig at lokalbefolkningen har eierskap til. Samtidig er det prosjekter som kan sette fokus på og bidra til å realisere ambisjonene for Fornebu. Illustrasjonen prøver også å vise hvordan samskaping rundt konkrete prosjekter kan bidra til at utprøving av og erfaring med arbeidsformer, kan føre til læring og ny praksis når nye prosjekter kommer opp.

9. Samspill mellom aktørene på Fornebu – kommunens oppgaver

Ut fra det som er skrevet over, går det frem at kommunen har ulike roller den skal, kan og bør fylle på Fornebu. Utfordringen er å skille rollene på de ulike saksområdene og synliggjøre at kommunen ønsker å bidra til at utvikling av aktuelle samfunnsområder, skal skje i samspill med aktuelle aktører. Kommunens oppgaver bør være å

Gå foran – med ambisjoner

Kommunen kan gå foran og vise i praksis at samfunnsutvikling på Fornebu er en oppgave som involverer mange. Prosjekt Oksenøya senter kan være eksempel på en slik rolle. Senteret skal utvikles slik at det «.... skal understøtte samfunnsutviklingen på Fornebu. Det er mange aktører involvert i arbeidet med utviklingen av Fornebu som næringsarena, som lokalsamfunn og i kommunal tjenestesammenheng.... Det er også flyttet inn mange på Fornebu som skal involveres og bidra til at det tenkes nye tanker om hvilken rolle Oksenøya senter skal spille i nærmiljøet og for fornebusamfunnet.» (fra sak om Oksenøya, desember 2017)

En kommune som viser vei med å ta tak i slike prosesser sammen med andre, skaper et godt grunnlag for at andre aktører også kan ta i bruk tilsvarende arbeidsformer når det er behov for det.

Invitere, lytte og delta – for å bygge relasjoner lokalt

Oppgaven som tilrettelegger handler om å bidra til muligheter for at aktuelle aktører kan møtes, kontakter knyttes, relasjoner bygges og resultater skapes. Fra starten av er det sannsynligvis behov for at kommunen tar initiativ til å samle aktørene for å finne gode løsninger på lokale behov. Kommunens rolle kan også innebære å legge til rette for at det kan skje prosesser som kommunen ikke deltar i selv. I dette arbeidet må kommunen bidra med kompetanse som kan være med å bygge tillit mellom aktørene.

Levere – med kvalitet

Kommunen er en synlig aktør i fornebusamfunnet gjennom et bredt tilbud av velferdstjenester til befolkningen. Gjennom de

sentra som er etablert og skal etableres for dette formålet, er det lagt til rette for tett samhandling mellom tjenestene. Det kan bidra til at tjenestene hver for seg har god forståelse for sammenhenger i samfunnet, at de kan spille på hverandre og ta en aktiv lokal samfunnsrolle.

Ha blikk for helheten – til felles beste

Kommunen har etablert en styrings- og koordineringsfunksjon for den fysiske del av utbygging og prosjektgjennomføring på Fornebu. I den videre utbyggingsfasen – og særlig når mange prosjekter skal utvikles parallelt - kan det bli behov for å styrke og synliggjøre denne bedre på området. I tillegg er det behov for å koordinere ulike tiltak og prosesser i utvikling av samfunnet. Her bør kommunen sørge for å fremstå så samlet som mulig på de områdene den har ansvar for. Sannsynligvis vil det være behov for en fysisk tilstedeværelse på Fornebu for at disse funksjonene kan være tett nok på. Tilstedeværelsen kan med fordel lokaliseres i tett kontakt med andre aktører på området.

Beslutte – der det trengs

På noen saksområder fastsetter lovverket at det er de politiske valgte representative organene som skal fatte vedtak i saker som får konsekvenser for samfunnsutviklingen. Samskapingsprosesser kan ikke overprøve dette. I slike saker kan involvering og medvirkning innebære at lokale aktører dras med tidlig i prosessene for å fremskaffe synspunkter og vurderinger som tas med videre i arbeidet og at konkrete spørsmål gjerne kan drøftes med lokale aktører underveis. Til syvende og sist – og gjerne etter at saker har vært på høring med anledning til å påvirke politisk, er det de demokratisk valgte

organene som skal og må fatte vedtakene. De fleste saker som omhandler disponering og bruk av arealer, vedtas politisk.

I noen tilfeller er det likevel slik at et slikt saksområde involverer så mange aktører at det er viktig for kommunen å invitere til samskapingsprosesser for å kunne fatte gode politiske vedtak. Det kan være aktuelt at folkevalgte deltar i prosessene for å bidra til dem og bli kjent med behov og alternative muligheter. Utformingen av Tårnet sentrum er eksempel på en sak som vil kunne tjene på utviklingsprosesser som involverer både nåværende og fremtidige mulige aktører på området.

Bygge kunnskap – for å kunne arbeide bedre

Fornebuutbyggingen har fra starten av vært tema for oppfølging fra akademia innen det norske samfunnsvitenskapelige miljøet. Områdets egenart har også gjort at stedet er aktuelt å bruke når innovative initiativ skal prøves ut. Det siste har ikke minst SmartCityBærum bidratt til.

Det vil også fremover være aktuelt med forskning på vei mot 2035. Aktuelle forskningstema kan være:

- hvordan saker blir reist og behandlet
- hvordan beslutninger fattes, hvem som involveres, hvordan beslutninger blir fulgt opp
- om roller er tydelige, om det er noe som ikke blir tatt tak i
- hvordan samhandling mellom aktørene utvikles
- hva slags handlingsrom det er for innovasjon.

Bærum kommune vil aktivt søke samarbeid med forskningsinstitusjoner om forskningsprosjekter. Det er også aktuelt å søke internasjonalt samarbeid om forskning

10. Handlingsplan 2018 – 2020

Det tar mange år å bygge Fornebu. Med en årlig takt på 300 boliger vil ikke området være fullt utbygget før etter 2040. Det er umulig å sette mål for lokalsamfunnet i et så langt perspektiv. Det som er mulig (og viktig), er å bruke de første årene på de behovene som er kjent og som trenger å finne gode løsninger relativt fort.

På lang sikt vil det være evnen til i fellesskap å ta tak i nye behov og utfordringer, som blir avgjørende for kvaliteten i Fornebusamfunnet. De første årene må det derfor etableres en arbeidsform som inviterer til og etterspør lokal deltakelse for å finne bærekraftige løsninger. Til det er det behov for en fysisk arena for samskaping – et fremtidsverksted. Kommunen bør bidra til etablering av dette, primært sammen med andre samfunnsaktører.

Fornebusamfunnet kan bli en arena der alle aktuelle aktører er delaktige i utviklingsprosjekter på måter som er unike i Norge og kan bidra til innovasjon når det gjelder å løse samfunnsbehov. Dette bør bli gjenstand for forskningsprosjekter. Hvis kommunen skal ha en rolle som oppdragsgiver for slik forskning, bør det skje etter en innovativ anskaffelsesprosess der forskningsmiljøene utfordres til å tenke nytt om hva det skal forskes på og hvordan forskningsaktivitetene skal gjennomføres.

Strategien legger opp til at det fra kommunens side er behov for å konsentrere innsatsen om **to viktige forutsetninger** for utviklingen av samfunnet på Fornebu.

Byliv

I KDP3 foreslår rådmannen at områdene rundt og langs stasjonene på Fornebubanen skal utvikles med et bymessig preg og ha høy kvalitet på de offentlige rom og kort vei til alle daglige gjøremål. Området skal ha et tett nettverk av forbindelser med innslag av næringsvirksomhet; service, bevertning og attraksjoner. Sentrumsområdene skal ha høy grad av funksjonsblanding, aktive og

åpne førsteetasjer, urbane byrom av høy kvalitet som er godt tilrettelagt for byliv. Handel lokaliseres primært innenfor disse områdene.

Sett fra et samfunnsperspektiv handler byliv om hvordan byrom og møteplasser kan tas i bruk, hva som skal til for at byen skaper rom for alle og hvordan ulike funksjoner kan organiseres slik at de bidrar til mangfold og trivsel. Ettersom det vil ta tid før byen står «ferdig», blir det viktig å skape byliv mens den bygges.

Bærekraft

Bærekraft har på den ene siden et klimaklokt aspekt. I klimastrategien er det vedtatt at kommunen skal ha som ambisjon at Fornebu i 2027 er utslippsfritt. Det innebærer stort fokus på hvordan området bygges og organiseres, men også på å finne frem til og prøve ut løsninger som gjør at befolkningen kan delta i tiltak som reduserer utslipp.

Bærekraft har på den andre siden et sosialt aspekt. I KDP3 er det fokus på at området skal bygges ut med basis i en «menneskelig skala» og at folk skal kunne skifte bolig uten å måtte skifte nærmiljø. Samfunnsmessig handler bærekraft også om å bygge relasjoner og strukturer som bidrar til at mennesker kan utfolde seg og trives der de bor og lever. Erfaringer fra andre store utbyggingsområder tilsier at det er behov for innsats fra mange for at fornebusamfunnet kan være sosialt bærekraftig for alle generasjoner.

For å starte en god utvikling, er det fra kommunens side prioritert å invitere til samarbeid om følgende tema og oppgaver som bør være konkretisert senest i løpet av 2020:

A. Tårnet senter – ny kunnskap og gammel klokskap

I dette området er det gjennom årene etablert mange former for næringsvirksomheter. Området har sin egenart gjennom en klar referanse til flyplasshistorien og en verneverdig bygningsmasse. Det er etablert et aktivt kunstmiljø her og stedet er også blitt en arena for produksjon av lyd og bilde.

Forutsetninger	Mål
Området skal utvikles til et aktivt sentrumsområde med boliger, folkeliv og offentlige og private tjenester. Områdets identitet skal videreutvikles.	Alle aktuelle aktører har vært involvert i aktiviteter som har bidratt til et samlet forslag til hva som bør legges til grunn for innholdet i utformingen av Tårnet senter.

B. Ung fritid – sammen med ungdommen

I alle større utbyggingsprosjekter (i Bærum og andre steder) blir ungdommens fritid raskt et tema for dem som spiller roller i samfunnet. Ofte er temaet blitt satt på dagsorden etter at noe er blitt problematisk. Oversikt over befolkningssammensetningen i Fornebuområdet viser at antallet unge mellom 13-18 år om noen år vil bli større enn prognosene noen år tilbake forutså.

Forutsetninger	Mål
Om noen år bor det mange unge i alderen 13-18 på området. Spørsmålet om unges fritid er et tema alle aktører i samfunnet må ha aksjer i.	Fritidstilbudet på Fornebu drives ikke for ungdommen, men sammen med dem.

C. Oksenøya senter – et sted der folk møtes

Oksenøya senter skal åpne dørene sommeren 2021. Senteret skal yte tjenester til barn i alderen 1-13 år og i tillegg tilby døgnbaserte tjenester til mennesker med behov for pleie og omsorg.

Forutsetninger

Folk på Fornebu skal involveres og bidra til at det tenkes nye tanker om hvilken rolle Oksenøya senter skal spille i nærmiljøet og for Fornebusamfunnet.

Mål

Ved åpningen av Oksenøya sommeren 2021 er det lagt godt til rette for at senteret blir en arena for omgivelsene og for samfunnet.

D. Klimaklok delingsøkonomi – skape engasjement og vilje

Bærum kommune har ambisjon om at Fornebu skal bli et nullutslippsområde i 2027. Det krever mange typer tiltak, også tiltak som innebærer at alle aktørene i samfunnet må endre adferd for å bidra til å redusere utslipp. Ideen om delingsøkonomi er en tilnærming til slik endring som kan prøves ut i ulik skala og bidra til bred deltakelse og økt kunnskap om hva som faktisk virker i riktig retning.

Forutsetninger

Dersom målet om nullutslipp skal realiseres på Fornebu, må alle bidra ved å endre tenkning og adferd.

Mål

Det er satt i gang x «living labs» sammen med næringsliv og befolkning som har som mål å redusere utslipp gjennom endret adferd.

E. Digital samhandling – for å nå og kommunisere med mange

I samfunnsverksted og møter med velforeningen er det drøftet hvordan folk ønsker å medvirke og bli involvert i samfunnsutviklingsoppgaver i årene fremover. Innspill handlet primært om å bruke digitale kommunikasjons- og samhandlingsformer aktivt.

Forutsetninger

Ved siden av praktisk og fysisk deltakelse i prosjekter og tiltak på området, er det behov for å etablere en digital løsning for samhandling og kommunikasjon.

Mål

Det er utviklet en fleksibel og nyttig digital kommunikasjonskanal som gjør det mulig for mange å delta i samfunnsprosjekter.

F. Byliv mens vi venter på byen – for å bygge relasjoner mellom folk

Det vil ta tid før by- og sentrumsområdene fysisk manifesterer seg. Bylivet kan likevel starte opp mens byen «er underveis». Dette kan også bidra til at byen blir bygget på en slik måte at den egnest seg til å bli brukt.

Forutsetninger

«Mens vi venter» kan aktørene samarbeide om å ta sentrum i bruk til midlertidige bylivsaktiviteter.

Mål

Det er etablert en gruppe som samarbeider om bylivstiltak på de ulike sentrumsområdene?

G. Midlertidig bruk av arealer – som kan skape samfunnsliv

I mange år fremover vil det være ubrukte arealer på Fornebu som venter på å bli bygget ut. I mange tilsvarende prosjekter er det tatt initiativ til å ta slike arealer i bruk til midlertidige aktiviteter. Det kan gi muligheter for dem som bor i området til å bruke arealene på en nyttig måte. Noen ganger er det utbyggere/grunneiere som tar slike initiativ for å synliggjøre området og øke attraktiviteten.

Forutsetninger

Ledige arealer må kunne disponeres til midlertidige tiltak av slik art at de kan utvikles når arealene skal bygges ut.

Mål

Grunneiere, velforeninger og frivilligsentral har etablert samarbeid om noen godkjente prosjekter.

Som del av høringsprosessen inviterer kommunen andre aktører til å komme med forslag til tema og oppgaver som det er behov for å sette på dagsorden de første årene.

11. Utblikk

Fornebuutviklingen er unik. Store områdetransformasjoner nord i Europa de seneste tiårene har alle vært del av og drevet av en storbykommune. Som det fremgår av eksemplene nedenfor, har prosjektene i København, Malmø og München alle hatt som mål å bidra til storbyutvikling, med storbyen i førerretet. Groruddalssatsingen har vært drevet i samarbeid mellom Oslo og staten.

Fra starten av i disse prosjektene har transport, byutvikling, næringsutvikling, kommunikasjon og internasjonalisering hatt fokus. Etter hvert er utvikling av områdene også blitt piloter for storbyens utfordringer med å håndtere klimautfordringer. Den siste tids utvikling har i tillegg fokusert på de nye byområdene som sted for innovasjon og samarbeid mellom næringsliv, offentlige virksomheter og forskning. Storbyen har gitt kraft til utviklingsarbeidet.

Ikke slik på Fornebu. Området utvikles av storbyens nabo. Den norske stat har så langt vært en viktig medspiller for å realisere Bærum kommunes samfunnsambisjoner for området. Det har bidratt til å gi området oppmerksomhet, først som resultat av etablering av høyteknologisk og internasjonalt rettet næringsliv, etter hvert også på grunn av miljøambisjonene som har ligget til grunn for planarbeidet.

Fornebu er et av flere utviklingsområder i hovedstadsregionen. Fornebuutviklingen har så langt ikke blitt sett på som storbyutvikling. Når området blir tilknyttet hovedstadsområdets t-banesystem fra 2025, er det mulig storbytilknytningen og –betydningen blir forsterket.

Hva dette vil bety for samfunnet som utvikles i den sør-østlige delen av kommunen, gjenstår å se. Det kan bli en utvikling i brytningen mellom behovet for en leve i en forstad og behovet for å leve i et område med alle storbyens funksjoner.

Appendiks 1 – lokale prosesser under arbeidet med strategien

Underveis i arbeidet med strategien for samfunnsutvikling på Fornebu, er det gjennomført samlinger med aktuelle aktører på området. Her er det laget et kort sammendrag av disse.

Samfunnsverksted

På verksted med sameier ble det arbeidet blant annet med spørsmål som

- Hvordan kan det skapes arenaer der voksne og barn kan bli kjent og der nyankomne er velkomne og blir inkludert?
- Hva må til for at fornebusamfunnet kan samarbeide om at barn og unge kan lære, mestre og være selvhjulpne?
- Hvordan forbereder fornebusamfunnet seg på at det bor mange ungdommer her om noen år?
- Hvordan kan vi best sikre at befolkning og kommune sammen kan skape et godt samfunn på Fornebu?
- Hvordan ønsker dere å medvirke og bli involvert i årene fremover?
- Hva slags møteplasser bør fornebusamfunnet by på? Hvor bør disse møteplassene være?
- Hva skal til for at møteplassene kan bidra læring og mestring og øke folks muligheter til å være selvhjulpne?
- Hvordan arbeide for at samfunnet kan bli utslippsfritt?
- Hva må utbyggerne bidra med? Hva må det offentlige bidra med? Hvordan kan befolkningen bidra?
- Hvordan kan Fornebu bli et laboratorium for nullutslippssamfunnet?

Verksted for tjenesteledere

Rådmannen samlet alle ledere for tjenester til befolkningen på Fornebu til et verksted for å drøfte hvilke behov som trenger å løses de første årene dersom ambisjonene for Fornebu på lang sikt skal kunne oppfylles. Det ble også drøftet hvordan lederes samfunnsrolle på Fornebu kan styrkes gjennom måten tjenestene ytes på. Denne verkstedsformen kommer til å bli videreført i årene fremover.

Møter med velforeningene

Rådmannen har ved flere anledninger drøftet Fornebus fremtid med Fornebulandet Vel. Blant annet er det drøftet hvordan tettere samhandling mellom kommune og velforening kan bidra til å nå ut til befolkningen og gjøre det mulig å ha gode kanaler for kommunikasjon.

Rådmannen har også presentert og drøftet fornebuutviklingen med årsmøtet i Snarøens Vel.

Medvirkning og involvering fremover

I samfunnsverksted og møter med velforeningen er det også drøftet hvordan det best kan legges til rette for at befolkning og kommune er sammen om å skape et godt samfunn på Fornebu og om hvordan folk ønsker å medvirke og bli involvert i årene fremover.

Innspill handlet primært om å bruke digitale kommunikasjons- og samhandlingsformer aktivt, om å bruke dugnad som arbeidsform også på fellesområdene og om at området bør ha et sted der de som ikke er på sosiale medier, kan bli informert og kunne delta. Det er forventninger til Fornebupilotens rolle i denne sammenheng.

Appendiks 2 – perspektiv på samfunnsutvikling i andre store transformasjonsprosjekter

Det har ikke vært noen prosjekter i Norge i dette årtusen som ligner på Fornebu i omfang. Noen av utviklings- og transformasjonsprosjektene i Oslo kan ha likheter, særlig når det handler om byutvikling, men prosjektene som sådan er ikke så sammensatte som på Fornebu. I Skandinavia er det sannsynligvis Ørestaden i København og Västra Hamnen i Malmø som kommer nærmest, mens Münchens utvikling av det tidligere flyplassområdet er det prosjektet som totalt sett har hatt flest paralleller til Fornebu. Groruddalssatsingen i Oslo kan også gi innspill til elementer som er viktige å ta med når Fornebusamfunnet skal utvikles. Første del av denne har gått fra 2007-2016. Det foreligger evaluering av satsingen så langt, og det er også fattet vedtak om videreføring i en ny 10-års periode.

Ørestaden – fra «noe for seg selv» til en motor i Øresundsregionen

I København startet planleggingen av Ørestaden omtrent samtidig med at planene for utvikling av flyplassområdet på Fornebu, begynte å ta form. Opprinnelig var målet at et relativt isolert område sør for København sentrum, skulle skape nytt initiativ til København som by og hovedstad, mest i

form av å tiltrekke nytt næringsliv, men også ved å bygge et byområde med høye krav til arkitektur og kommunikasjon. Ørestaden skulle bli en integrert del av København by, blant annet gjennom etablering av førerløs t-bane. Bydelen er inndelt i fire kvarterer, med ulik grad av urbanisering.

I løpet av 90-tallet ble Øresundsregionen dannet.

Dette ga ny kraft til Ørestadens næringsprofil. Utbyggingen har gått litt i rykk og napp, men nå er bydelen etablert med bortimot 80.000 arbeidsplasser, 25.000 innbyggere og utdanningstilbud for ca 20.000 studenter.

Ørestadsutbyggingen ble fra starten av drevet av et eget utbyggingsselskap. Siden 2008 er det interessentselskapet «By og Havn» (eid av København kommune og staten) som utvikler området. Samme selskap har også ansvar for å utvikle de tidligere havneområdene i hovedstaden.

Ørestaden fremstår i dag mest av alt som et nærings- og arrangementstett område. Det er næringsutviklingen som synes å være motoren, også i spørsmål som handler om verdier for samfunnet. Etableringen av Øresundsregionen og nærheten til Kastrup flyplass og motorveisystemer har nok medvirket til dette fokuset. Ørestaden har ambisjon om bli regionens innovative næringshub.

Ut fra det som er tilgjengelig av dokumentasjon, begynte København kommune relativt sent å ha fokus på de verdier og kvaliteter som samfunnslivet i Ørestaden skulle bygges på. Fra starten av var det hovedsakelig kommunikasjon og forholdet til naturområdene omkring som fikk mest fokus. Etter hvert har også kommunen sett området som en mulighet til å utvikle sine tjenester. Alt som de siste årene er bygget av sosial infrastruktur, handler om å prøve ut nye måter å levere tjenester på.

I en periode frem til 2011 var det lokale Ørestaden Kulturforum «stedet» der ørestadssamfunnet ble diskutert og løftet frem. København kommune har vært lite involvert i andre deler av samfunnsutviklingen på området enn det som handler om tjenester.

Västra Hamnen – fra detaljstyring til dialog og verdibasert byplanlegging

Västra Hamnen fungerer som et laboratorium og en læringsprosess for Malmö by. Det startet med boligutstillingen Bo01 som ble planlagt på et tidspunkt da tanken om bærekraftig utvikling begynte å slå igjennom. Ambisiøse samfunns mål for området ble sikret gjennom en detaljert plan fra kommunen.

I forbindelse med en midtveisevaluering av utbyggingsprosjektet i Västra Hamnen, ble visjon, mål og strategier for prosjektet gjennomgått. Evalueringen viste at detaljerte planer og forutsetninger i denne type prosjekter fort ble opplevd som «utdaterte» og at det fremover ble nødvendig å legge mer vekt på byplanlegging basert på dialog og verdistyring. Resultatet ble et oppdatert [verdiprogram](#) som omfatter både arealet som skal utformes og samfunnet som skal etableres og utvikles. Dokumentet tjener som verktøy for de avklaringer og prioriteringer som hele tiden må gjøres i samarbeid mellom utbyggere, befolkning og myndigheter.

De viktigste målene for samfunnsutviklingen i Västra Hamnen er at 1) man reiser bærekraftig, 2) nødvendige kommunale tjenester skal tilbys på området, 3) alt forbruk i bydelen baseres på sirkulær økonomi og 4) det finnes innendørs møteplasser for alle.

Malmö bruker i dag denne verdibaserte metoden for byplanlegging og bydesign. Verdigrunnlaget for strategiske prosjekter defineres og legges til grunn for drøftinger og beslutninger i utviklingen av prosjekter. Den verdibaserte metoden brukes blant annet i dialogen mellom kommune, utbyggere og innbyggere. Kommunen har utviklet bruken av frivillige avtaler om miljø, klima- og kvalitetsmål og – tiltak som et viktig virkemiddel. Det handler hele tiden om å sikre at ulike prosjekter og idéer er basert på de grunnleggende verdier som er lagt for området. Verdibasert planlegging oppleves å ha et fast fokus – de grunnleggende verdiene – og en fleksibel struktur.

München – Messestadt Riem – fullført som planlagt

Byutforming og samfunnsutvikling på Münchens tidligere flyplass foregikk fra starten av i 1992

parallelt med tilsvarende på Fornebu, både når det gjelder omfang og ambisjoner for transformasjonen. Største del av utbyggingen var fullført innen utgangen av 2010. Nettsiden til [Messestadt Riem](#) forteller om hva som formidles til dem som bosetter seg eller har sin arbeidsplass på området og hva som er lagt til grunn for utviklingen av området. I dokumentene er det redegjort for relativt stor grad av involvering og deltakelse med blant annet beboerinitiativ. Den sosiale infrastrukturen er for en stor grad etablert

innimellom boligene. Kirken på området er bygget for flere kirkesamfunn. Messestadt Riem er etablert og bygget ut i tråd med de planene som ble lagt opprinnelig. Området har ca 16.000 innbyggere og ca 13.000 arbeidsplasser. I tillegg inneholder området det nye store messeområdet for byen München.

Utbyggingen av Messestadt Riem var tidlig ute med å ha fokus på befolkningens behov for møteplasser, både i boligområdene og i sentrum. I tillegg ble det prioritert å bygge ut relativt tett og å transformere den sørlige delen av flyplassen til et stort landskapsområde. Samlet sett fremstår byen

Groruddalssatsingen – realisert bærekraftig byutvikling

Satsingen er Oslo kommunes og statens innsats for å bedre miljø og leveforhold i Groruddalen – gjennom en avtale om samarbeid for tiårsperioden 2007- 2016. Målet var *«en bærekraftig byutvikling, synlig miljøopprustning, bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår i Groruddalen. Det utvikles et lokalt og inkluderende samarbeid med beboere, organisasjoner, borettslag, næringsliv, bydeler og offentlige institusjoner. Groruddalens identitet og stolthet skal styrkes»*.

Satsingen har hatt fire fokusområder og omhandlet fire programområder: 1) Miljøvennlig transport i Groruddalen, 2) Alna – grønnstruktur, idrett og kulturmiljø, 3) Bolig-, by- og stedsutvikling og 4) Oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering. Satsingen er evaluert våren 2016.

Hovedkonklusjonene fra denne er at 1) det er vanskelig å skape lokale resultater der lokale myndigheter ikke har virkemidlene, 2) satsingen har lyktes godt når det gjelder å etablere fysiske tiltak og miljøopprustning, at 2) det ikke er en like tydelig effekt når det gjelder bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår, og at 3) en har lyktes rimelige godt når det gjelder å utvikle et lokalt og inkluderende samarbeid. Les nærmere om mål og erfaringer fra [Groruddalssatsingen 2007-2016](#).

Satsingen i Groruddalen blir nå videreført fra 2017-2026, også denne gang i samarbeid mellom Oslo kommune og staten. [Her](#) er informasjon om ambisjoner for programmet.